

વીર સંવત ૨૪૮૨, ફાગણ સુદ ૫, શુક્રવાર
તા. ૨૫-૨-૧૯૬૬, શ્લોક-૯, ૧૦, ૧૧. પ્રવચન નંબર-૩૬

ચૌથી ઢાલ ચલતી હૈ, દેખો ! ‘દૌલતરામજી’ કૃત ‘છહ ઢાલા’ ચલતી હૈ. ‘છહ ઢાલા’ મેં ચૌથી ઢાલા (હૈ). હિન્દી મેં નૌવી ગાથા હો ગઈ, હિન્દી મેં, હાં ! ગુજરાતી મેં નૌ હૈ. ઉસકે આખિર કે થોડે બોલ હૈં, નૌવી (ગાથા કા ભાવાર્થ કા) આખિર કે થોડે બોલ હૈં, ઉસકે સાથ સંબંધ કરતે હૈં. આજ હિન્દીવાલે આયે હૈં. નૌવી હૈ ના ? મૂલ શ્લોક. ચૌથી (ઢાલ કા) નૌવા (શ્લોક). નૌવી કે સાથ સંબંધ હૈ.

પુણ્ય-પાપ ફલમાહિં, હરખ વિલખૌ મત ભાઈ;

યહ પુદ્ગલ પરજાય, ઉપજિ વિનસૈ ફિર થાઈ.

લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;

તોરિ સકલ જગદંદ-ઈંદ, નિત આતમ ધ્યાઓ. ૯.

ક્યા કહા ? ઇસમેં સાર લિયા હૈ. ‘પુણ્ય-પાપ ફલમાહિં, હરખ વિલખૌ મત ભાઈ;’ પૂર્વ કા જો પુણ્ય ઔર પાપ કા જો બંધન હુઆ હૈ, ઉસકા જો અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ સંયોગ મિલે ઉસમેં હર્ષ ઔર ખેદ નહીં કરના. સમજ મેં આયા ? ‘પુણ્ય-પાપ ફલમાહિં, હરખ વિલખૌ મત ભાઈ;’ ઉસમેં છઃ બોલ આ ગયે હૈં. શુભ-અશુભ, પુણ્ય-પાપ કા ભાવ ઉસમેં ભી પુણ્ય ઠીક ઔર પાપ અઠીક નહીં માનના ઔર પુણ્ય-પાપ કા બંધન હો ઉસમેં ભી પુણ્ય બંધે વહ ઠીક ઔર પાપ બંધે વહ અઠીક, ઐસા નહીં માનના. દોનોં બંધન હૈં. ઔર પુણ્ય-પાપ કે ફલ મેં અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ સામગ્રી મિલે ઉસમેં ભી હર્ષ-શોક કરના નહીં.

‘યહ પુદ્ગલ પરજાય,’ વહ તો પુદ્ગલ કી અવસ્થા હૈ. ‘ઉપજિ વિનસૈ ફિર થાઈ.’ પૂર્વ કે પુણ્ય કે કારણ પુદ્ગલ મિલે, ફિર બિખર જાયે, ફિર સે મિલે. વહ તો પુદ્ગલ કી દશા હૈ. ‘લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;’ સાર મેં

સાર કહતે હૈં. ‘તોરિ સકલ જગદંદ-ઈંદ, નિત આતમ ધ્યાઓ.’ દેખો ! સમ્યગ્જ્ઞાન કી બાત હૈ. આત્મા પુણ્ય-પાપ કા વિકલ્પ જો રાગ હૈ, ઉસસે ભિન્ન અપના સ્વરૂપ હૈ. ઐસા ભેદજ્ઞાન કરકે અપને આત્મસ્વરૂપ કા ધ્યાન કરના. સારે વીતરાગ માર્ગ કા વહ સાર હૈ. ‘લાખ બાતકી બાત યહી,’ શાસ્ત્ર મેં કરોડ બાત, લાક બાત કહી હો, એક ‘નિશ્ચય ઉર લાઓ’ આત્મા અખંડ શુદ્ધ ચિદાનંદમૂર્તિ હૈ. શરીર, કર્મ, અજીવ સે ભિન્ન હૈ. ઔર પુણ્ય-પાપ કા ભાવ જો આસ્રવતત્ત્વ હૈ ઉસસે ભી ભિન્ન હૈ. સમજ મેં આયા ? આસ્રવ સે ભિન્ન હૈ, અજીવ સે ભિન્ન હૈ. આસ્રવ સે ભિન્ન હૈ. ક્યોંકિ સાત તત્ત્વ હૈં કિ નહીં ? પુણ્ય-પાપ કા ભાવ હૈ વહ તો આસ્રવતત્ત્વ હૈ. દોનોં આસ્રવ હૈં. ઔર શરીર, કર્મ તો અજીવતત્ત્વ હૈં. અજીવતત્ત્વ સે ઔર આસ્રવતત્ત્વ સે અપના શુદ્ધ જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ, જૈસા સર્વજ્ઞ પરમાત્મા તીર્થંકરદેવ ને શુદ્ધ આત્મા દેખા હૈ, ઐસે શુદ્ધ આત્મા કી દષ્ટિ કરો.

સારે જૈનશાસન કા સાર યહ બાત હૈ કિ, ‘તોરિ સકલ જગદંદ-ઈંદ,’ પુણ્ય-પાપ કા ભાવ જગદંદ-ઈંદ હૈ. ઉસકી રુચિ છોડકર, અજીવ કી રુચિ છોડકર સહજાનંદ નિત્યાનંદ પ્રભુ આત્મા હૈ ઉસકી રુચિ કરો ઔર રાગ સે ભેદજ્ઞાન કરકે અપના જ્ઞાન કરો. કહો, સમજ મેં આયા ? મૂલ ચીજ યહ હૈ. ઇસ ચીજ કે બિના કભી ઉસકો વ્રત, નિયમ ઔર ચારિત્ર હોતા નહીં. કહતે હૈં કિ, ‘નિત આતમ ધ્યાઓ.’ ઐસા ક્યોં કહા ? કિ, હંમેશા અપના સ્વરૂપ શુભ-અશુભ રાગ ઔર કર્મ સે ભિન્ન હૈ, ઐસે સ્વરૂપ કી દષ્ટિ કર. હંમેશ-નિત્ય ઐસી દષ્ટિ રખો ઔર ઐસે આત્મા મેં ધ્યાન લગાઓ. વહી મોક્ષ કા માર્ગ હૈ ઔર વહી સંસાર કા અંત કરને કા ઉપાય હૈ. નૌ આ ગયી, અબ દસવીં. નૌવી ગાથા તો વિસ્તાર સે હો ગઈ હૈ. અબ દસવીં (ગાથા). ઐસા સમ્યગ્દર્શન ઔર સમ્યગ્જ્ઞાન હોને કે બાદ ઉસે સમ્યક્ચારિત્ર હોતા હૈ. દસવીં ગાથા હૈ, ભૈયા ! હૈ ઉસમેં ? ૧૦૮ પન્ના હૈ. યહ ચૌથી ઢાલ ચલતી હૈ. હૈ ના ?

સમ્યક્ચારિત્રનો સમય અને ભેદ તથા અહિંસા-

અણુવ્રત અને સત્ય-અણુવ્રતનું લક્ષણ

સમ્યગ્જ્ઞાનિ હોય, બહુરિ દિઢ ચારિત લીજૈ;
એકદેશ અરુ સકલદેશ, તસુ ભેદ કહીજૈ.
ત્રસહિંસાકો ત્યાગ, વૃથા થાવર ન સંહારૈ;
પર-વધકાર કઠોર નિંદ, નહિં વચન ઉચારૈ. ૧૦.

અન્વયાર્થ :- (સમ્યગ્જ્ઞાની) સમ્યગ્જ્ઞાની (હોય) થઈને (બહુરિ) પછી (દિઢ) દેઢ (ચારિત) સમ્યક્ચારિત્ર (લીજૈ) પાળવું જોઈએ; (તસુ) તેના [તે સમ્યક્ચારિત્રના] (એકદેશ) એકદેશ (અરુ) અને (સકલદેશ) સર્વદેશ [એવા બે] (ભેદ) ભેદ (કહીજૈ) કહેવામાં આવ્યા છે. [તેમાં] (ત્રસ-હિંસાકો) ત્રસજીવોની હિંસાનો (ત્યાગ) ત્યાગ કરવો અને (વૃથા) કારણ વગર (થાવર) સ્થાવર જીવનો (ન સંહારૈ) ઘાત ન કરવો [તે અહિંસા-અણુવ્રત કહેવાય છે]; (પર-વધકાર) બીજાને દુઃખદાયક, (કઠોર) કઠોર [અને] (નિંદ) નિંદવા યોગ્ય (વચન) વચન (નહિં ઉચારૈ) ન બોલવા તે [સત્ય-અણુવ્રત કહેવાય છે.]

ભાવાર્થ :- સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી સમ્યક્ચારિત્ર પ્રગટ કરવું જોઈએ તે સમ્યક્ચારિત્રના બે ભેદ છે - (૧) એકદેશ (અણુ, દેશ, સ્થૂળ) ચારિત્ર અને (૨) સર્વદેશ (સકલ, મહા, સૂક્ષ્મ) ચારિત્ર, તેમાં સકલચારિત્રનું પાલન મુનિરાજ કરે છે અને દેશચારિત્રનું પાલન શ્રાવક કરે છે. આ ચોથી ઢાળમાં દેશચારિત્રનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. સકલચારિત્રનું વર્ણન છઠ્ઠી ઢાળમાં આવશે. ત્રસ જીવોની સંકલ્પી હિંસાનો સર્વથા ત્યાગ કરી નિષ્પ્રયોજન સ્થાવર જીવોનો ઘાત ન કરવો તે *અહિંસા-અણુવ્રત છે. બીજાના પ્રાણોને ઘાતક, કઠોર અને નિંદનીય વચન ન બોલવા (અને બીજા પાસે ન બોલાવવા) તે સત્ય-અણુવ્રત છે.

કયા કહતે હૈં ? દેખો, શબ્દાર્થ. ‘સમ્યગ્જ્ઞાની હોકર ફિર...’ શબ્દાર્થ-અન્વયાર્થ. પહલે સમ્યગ્દર્શન ઔર સમ્યગ્જ્ઞાન ન હુઆ હો તો ઉસે વ્રત ઔર ચારિત્ર કભી હોતા નહીં. સમ્યગ્દર્શન, આત્મા (કા) અનુભવ (હુઆ હો) રાગ, શરીર, કર્મ સે ભિન્ન શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ સિદ્ધ સ્વરૂપ ઐસા અપના પવિત્ર ભગવાનઆત્મા દષ્ટિ મેં પુણ્ય-પાપ કે રાગ સે ભિન્ન કરકે લિયા ન હો તો તો સમ્યગ્દર્શન હોતા નહીં. ઔર શુભાશુભ રાગ કા જ્ઞાન છોડકર, ભગવાનઆત્મા જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ હૈ ઉસકા જ્ઞાન કરો, બાદ મેં સમ્યક્ચારિત્ર ધારણ કરો.

મુમુક્ષુ :- ... ચારિત્ર હો જાયે.

ઉત્તર :- ... ચારિત્ર હો જાયે. ચારિત્ર હૈ હી નહીં.

સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન બિના જિતના વ્રત, નિયમ, તપ આદિ કરતે હૈં વહ તો બાલતપ ઔર બાલવ્રત હૈં. સમજ મેં આયા ? વહ સચ્ચા વ્રત હૈ નહીં. અપના સ્વરૂપ ભગવાન શુદ્ધ, જિસમેં સ્થિર હોને સે શાંતિ મિલે. સમજ મેં આયા ? ભગવાન સચ્ચિદાનંદ શુદ્ધ સ્વરૂપ પરમાનંદ અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત આનંદ, અનંત વીર્ય ઐસે અનંત ચતુષ્ટય સંપન્ન અપના નિજ પરમાત્મસ્વરૂપ હૈ. ઉસકા દર્શન, સમ્યક્ અનુભવ કરકે પ્રગટ કરના ઔર ઉસકા સમ્યગ્જ્ઞાન કા આરાધન કરના, ઐસા હોને કે બાદ સમ્યક્ચારિત્ર ધારણ કરના. સમજ મેં આયા ? ઉસકે બિના ચારિત્ર સચ્ચા હોતા નહીં.

વહ સમ્યક્ચારિત્ર કા સમય બતાતે હૈં. કાલ કયા હૈ ? સમ્યક્ચારિત્ર કા સમય કયા ? કિ, સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન હોને કે બાદ ચારિત્ર કા કાલ હૈ. સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન હુઆ નહીં અપના આનંદકંદ જ્ઞાતા-દષ્ટા મેં હૂં રાગ ઉત્પન્ન હોતા હૈ ઉસકા ભી મેં કર્તા નહીં. સમજ મેં આયા ? રાગ વિકલ્પ ઉઠતા હૈ લેકિન (વહ) વિકાર હૈ, મેં કર્તા નહીં, જડ કી ક્રિયા મેરી નહીં. ઐસા અપને શુદ્ધ સ્વરૂપ કા દર્શન-જ્ઞાન હુએ બિના વ્રત, તપ, ક્રિયાકાંડ સચ્ચા હોતા નહીં.

કહતે હૈં, ‘સમ્યગ્જ્ઞાન હોકર (બહુરી)...’ બહુરી યાની ‘ફિર...’ બાદ મેં. ‘દઢ સમ્યક્ચારિત્ર કા પાલન કરના ચાહિયે;...’ દેખો ! ‘દઢ’ શબ્દ લગાયા હૈ. ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ સ્વરૂપ કી દષ્ટિ હુઈ ઔર શુદ્ધ અપને જ્ઞાન કા બોધ અંતર

ભેદજ્ઞાન હુઆ, બાદ મેં સ્વરૂપ મેં સ્થિર હોને કો દઢ ચારિત્ર અંગીકાર કરના. સમજ મેં આયા ? ચારિત્ર બિના કભી મુક્તિ હોતી નહીં.

મુમુક્ષુ :- દઢ ચારિત્ર લેતા....

ઉત્તર :- દઢ યાની એસે લેના કિ બાદ મેં ચ્યૂત ન હો, એસા કહતે હેં. કયા (કહા) ? એસા ચારિત્ર લેના કિ, ફિર નીચે ગિરે નહીં, એસા કહતે હેં. ઉપર ચઢતા જાયે, એસા કહતે હેં. સમજ મેં આયા ? જ્ઞાનાનંદ પ્રભુ અપની દષ્ટિ મેં આત્મા આયા તો ઉસમેં અંતર મેં સ્થિર હોને કો સમ્યગ્જ્ઞાન હોને કે બાદ ચારિત્ર ધારણ કરના. પરંતુ કેસા ? ‘દઢ સમ્યક્ચારિત્ર કા પાલન કરના ચાહિયે; ઉસકે...’ યાની ‘સમ્યક્ચારિત્ર કે એકદેશ ઔર સર્વદેશ (એસે દો) ભેદ...’ હેં. સમ્યક્ચારિત્ર કે દો ભેદ (હેં). સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન (હોને કે બાદ) સમ્યક્ચારિત્ર કે દો ભેદ હેં. એકદેશ શ્રાવક કા, સર્વદેશ મુનિ કા. એસે દો (ભેદ) ‘કહે ગયે હેં.’

ઉસમેં ભી પહલે અહિંસા અણુવ્રત મેં ‘ત્રસ જીવોં કી હિંસા કા ત્યાગ કરના...’ શ્રાવક કો અપને સ્વરૂપ કા ભાન હોને કે બાદ ચારિત્ર મેં દેશ અણુવ્રત મેં ત્રસ હિંસા કા તો ત્યાગ હોના ચાહિયે. સંકલ્પ સે મેં ત્રસ કો મારું, સંકલ્પ સે મેં દોઇન્દ્રિય, ત્રિઇન્દ્રિય, ચૌઇન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય કો મેં સંકલ્પ (કરકે) મારું, એસા સંકલ્પ શ્રાવક કો પંચમ ગુણસ્થાન મેં અણુવ્રત મેં હોતા નહીં. સમજ મેં આયા ? અંદર સ્પષ્ટીકરણ આયેગા.

‘ઔર બિના કારણ સ્થાવર જીવોં કા ઘાત ન કરના...’ જીવ સ્થાવર, એકેન્દ્રિય, દોઇન્દ્રિય, ત્રિઇન્દ્રિય, ચૌઇન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય હેં. સ્થાવર મેં ભી પૃથ્વીકાય, જલકાય, વાયુકાય, અગ્નિકાય ઔર વનસ્પતિકાય જીવ હેં. એક પૃથ્વી કે ઇતને કણ મેં અસંખ્ય પૃથ્વીકાય કે જીવ હેં. જલકાય કે એક બિંદુ મેં અસંખ્ય અપકાય કે જીવ હેં. સમજ મેં આયા ? વાયુ મેં ભી થોડે વાયુ મેં અસંખ્ય જીવ હેં. હરિતકાય મેં નીવપત્તા આદિ મેં એક પત્તે મેં ભી અસંખ્ય જીવ હેં. એક શરીર મેં એક (જીવ) હે. ઔર નિગોદ આલુ, કંદમૂલ, કાઈ, ફૂગ મેં એક શરીર મેં અનંત જીવ હેં. ઉનકી હિંસા વૃથા ન કરા. ગૃહસ્થાશ્રમ હે, પ્રયોજન હે તો હિંસા આ જાતી હે. પરંતુ અનર્થ-બિના કારણ ત્રસહિંસા છોડી વેસે હી સ્થાવર કી હિંસા ભી બિના કારણ નહીં કરની. સમજ મેં

આયા ? ‘ઘાત ન કરના (વહ અહિંસા-અણુવ્રત કહલાતા હૈ).’ યહ અહિંસા અણુવ્રત શ્રાવક કા પહલા અણુવ્રત (હૈ).

‘(પર-વધકાર) દૂસરોં કો દુઃખદાયક, કઠોર...’ અબ સત્ય અણુવ્રત કી બાત ચલતી હૈ. સત્ય અણુવ્રત. સમ્યગ્દષ્ટિ શ્રાવક કો પાંચ અણુવ્રત મેં દૂસરા સત્ય અણુવ્રત કિસકો કહતે હૈં, ઉસકી વ્યાખ્યા હૈ. ‘દૂસરોં કો દુઃખદાયક, કઠોર, નિંદનીય વનચ ન બોલના...’ સમજ મેં આયા ? પંચમ ગુણસ્થાન(વર્તી) શ્રાવક કો સર્વાર્થસિદ્ધિ કે દેવ સે ભી શાંતિ બઢ ગઈ હૈ. કયા કહા ? સર્વાર્થસિદ્ધિ કે દેવ કો તો અવિરત સમ્યગ્દર્શન હૈ. ઉસકો અણુવ્રત આદિ પંચમ ગુણસ્થાન નહીં હૈ. જિસકો અંતર મેં આત્મજ્ઞાન સમ્યગ્દર્શનપૂર્વક સ્વરૂપ કી સ્થિરતા કી શાંતિ બઢ ગઈ હૈ, દો કષાય કા નાશ હો ગયા. સર્વાર્થસિદ્ધિ કે દેવ કો તો એક અનંતાનુબંધી કા હી અભાવ હુઆ ઔર શ્રાવક કો આત્મા કે અનુભવપૂર્વક અનંતાનુબંધી ઔર અપ્રત્યાખ્યાનવરણીય દોનોં કા અભાવ હો ગયા હૈ. સમજ મેં આયા ના ? ભૈયા ! દો કા અભાવ હુઆ હૈ. અંતર મેં કષાય કા અભાવ હોના ઉસકા નામ એકદેશ ચારિત્ર હૈ.

અંતર મેં અનુભવ કરકે અનંતાનુબંધી કા તો અભાવ કર દિયા હૈ, બાદ મેં સ્વરૂપ મેં સ્થિરતા (કરકે) ઇતની શાંતિ આઈ કિ જો સર્વાર્થસિદ્ધિ કે દેવ કો નહીં (હૈ). ઐસી અંતર્મુખ મેં આંશિક શાંતિ દૂસરે કષાયકા ત્યાગ કરકે અંદર સ્થિરતા હુઈ તો સર્વાર્થસિદ્ધિ કે દેવ સે ભી પંચમ ગુણસ્થાનવાલા બઢ ગયા. જ્યાદા ગુણસ્થાન હૈ. અંતર કી બાત હૈ, હાં ! બાહર કા અકેલા ક્રિયાકાંડ નહીં. અંતર આત્મા કા અનુભવ, સમ્યગ્દર્શન હુઆ હૈ ઔર ભેદજ્ઞાન-રાગ સે ભિન્ન હુઆ હૈ, બાદ મેં સ્વરૂપ મેં સ્થિર (હોકર) દૂસરે કષાય અપ્રત્યાખ્યાનાવરણીય કા નાશ કરકે શાંતિ.. શાંતિ.. શાંતિ.. (કા વેદન કરતે હૈં). દૂસરે કષાય કા અભાવ કરકે અકષાય શુદ્ધ પરિણતિ (પ્રગટ હુઈ હૈ). અનંતાનુબંધી ઔર અપ્રત્યાખ્યાનાવરણીય કા અભાવ હોકર શુદ્ધ શાંતિ કી પરિણતિ પ્રગટ હુઈ હૈ. ઉસકા નામ પંચમ ગુણસ્થાન કા શ્રાવક કહને મેં આતા હૈ. ઉસકો અહિંસા અણુવ્રત મેં ત્રસ કા ઘાત નહીં હોતા ઔર બિના કારણ સ્થાવર કી હિંસા વહ નહીં કરતે.

સત્ય (અણુવ્રત મેં) દૂસરોં કો દુઃખદાયક હો, પ્રાણઘાત હો જાયે, કઠોર હો,

નિવેનીય હો એસે વચન શ્રાવક કો પંચમ ગુણસ્થાન મેં સર્વાર્થસિદ્ધિ કે દેવ સે ભી જિસકી શાંતિ બઢ ગઈ હે. શાંતિ બઢી હે ના ? અંદર દો કષાય કા અભાવ (હોકર) શાંતિ બઢી હે. ઇસ કારણ સે ગુણસ્થાન હે. ઉસકે અણુવ્રત મેં જો વિકલ્પ ઉઠતે હેં ઉસમેં કઠોર, દુઃખદાયક, નિવેનીય વચન બોલને કા ભાવ હોતા હી નહીં. સમજ મેં આયા ?

ભાવાર્થ :- ‘સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરકે...’ સમ્યગ્જ્ઞાન, હાં ! સમ્યગ્દર્શન તો પહલે પ્રાપ્ત કિયા. વહ તો કલ પહલી બાત આ ગઈ. બાદ મેં અંતર અનુભવ મેં સમ્યગ્જ્ઞાન કા આરાધન કિયા. ‘સમ્યક્ચારિત્ર પ્રગટ કરના ચાહિયે. ઉસ સમ્યક્ચારિત્ર કે દો ભેદ હેં - (૧) એકદેશ (અણુ, દેશ, સ્થૂલ)...’ સ્થૂલ હે ના ? શ્રાવક કા વ્રત તો સ્થૂલ હે. છઠ્ઠે-સાતવેં ગુણસ્થાન મેં બિરાજમાન હેં, ઉનકો મહાવ્રત હે. યહ તો અંશ, થોડા હે. ‘ઔર (૨) સર્વદેશ (સકલ, મહા, સૂક્ષ્મ) ચારિત્ર...’ મુનિ કો તો સકલ ચારિત્ર, મહા ચારિત્ર અથવા સૂક્ષ્મ ચારિત્ર (હે). છઠ્ઠા-સાતવાં ગુણસ્થાન. આનંદકંદ મેં ઝુલનેવાલે મુનિ, ભાવલિંગ શુદ્ધ ચિદાનંદ. ‘કુંદકુંદાર્યા’ મહારાજ, ‘અમૃતચંદ્રાર્યા’ મહારાજ સંતોં મહા દિગંબર અંતર અનુભવ મેં ક્ષણ મેં છઠ્ઠા, ક્ષણ મેં સપ્તમ, ક્ષણ મેં છઠ્ઠા, ક્ષણ મેં સપ્તમ એસી મુનિ કી દશા અંતર મેં આનંદ, અતીન્દ્રિય આનંદ મેં બહુત મશગુલ હેં. ઉનકો સકલ ચારિત્ર કા પંચ મહાવ્રત કા પરિણામ હોતા હે. સમજ મેં આયા ? અઢાઈસ મૂલગુણ કા ઉનકો વિકલ્પ હોતા હે.

મુનિ કો અંતર અનુભવ મેં આનંદ કી દૃષ્ટિ હોકર સમ્યગ્જ્ઞાન આત્મા કા આરાધન કરકે, બાદ મેં સ્વરૂપ મેં ત્રીન કષાય કા અભાવ કરકે (લીનતા પ્રગટ હુઈ હે). શ્રાવક કો દો કષાય કા, સમકિતી કો એક કષાય-અનંતાનુબંધી કા, શ્રાવક કો દો કષાય ઔર મુનિ કો ત્રીન કષાય કા અભાવ (હુઆ) હે. ઇતની વીતરાગતા અંદર બઢ ગઈ હો. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? યે વીતરાગતા શાંતિ ઇતની બઢી હે કિ, જિસમેં પંચ મહાવ્રત ઔર અઢાઈસ મૂલગુણ કે હી વિકલ્પ ઉઠતે હેં. ઉનકો વસ્ત્ર-પાત્ર લેને કા વિકલ્પ હોતા નહીં. મુનિ કો વહ હોતા હી નહીં, મુનિ કી દશા એસી હે. સમજ મેં આયા ?

મુનિપના જિસકો હુઆ ઉસકી બાદ્ય મેં નગ્નદશા હો જાતી હે. વસ્ત્ર-પાત્ર રહે

ઔર મુનિ હો જાયે, ઐસા કભી હોતા નહીં. સમજ મેં આયા ? અંતર મેં જિસકો તીન કષાય કા અભાવ કરકે અંતર શાંતિ કા અનુભવ, આનંદ કા ચારિત્ર હુઆ ઐસે મુનિ કો પંચ મહાવ્રત અહિંસા, સત્ય વ્રત પૂરે હોતે હેં. ઔર અઢાઈસ મૂલગુણ (હોતે હે). એકબાર આહાર લેના, ઐસે અઢાઈસ મૂલગુણ કા વિકલ્પ હોતા હે. ઉસ વ્યવહાર કો સકલ ચારિત્ર કહતે હેં. અંદર સ્થિરતા હુઈ હે વહ યથાર્થ ચારિત્ર હે, વિકલ્પ ઉઠતે હેં વહ વ્યવહાર ચારિત્ર હે. પંચ મહાવ્રત હે ના ? વિકલ્પ ઉઠતે હેં વહ વ્યવહાર ચારિત્ર હે. લેકિન ઉસ વ્યવહાર ચારિત્ર કે સાથ અંદર નિશ્ચય ચારિત્ર હે. સ્વરૂપ કી દૃષ્ટિ, જ્ઞાનપૂર્વક સ્થિરતા તીન કષાય કા અભાવ હે તો ઉસે વ્યવહાર ચારિત્ર કહતે હેં. સમજ મેં આયા ? આહા..હા....!

વહ કહતે હેં, દેખો ! સકલ ચારિત્ર અથવા સર્વદેશ અથવા મહા ચારિત્ર અથવા સૂક્ષ્મ ચારિત્ર. સમજે ? પહલે મેં સ્થૂલ ચારિત્ર કહા ના ? શ્રાવક કો સ્થૂલ ચારિત્ર હે. મુનિ યાની પરમેષ્ઠી દશા. ઓ..હો..હો...! જિસકી બાહ્ય દિગંબર દશા, એક વસ્ત્ર કા ધાગા ભી નહીં હોતા. ઐસી આનંદ કી મૂર્તિ. કમંડલ નિમિત્તરૂપ સે ઉપકરણ હોતા હે. દૂસરા (કુછ) હોતા નહીં. એક પુસ્તક. આનંદઘન મેં ઝુલતે હેં, જંગલ મેં-વન મેં રહતે હેં. વનવાસી સંત છઠ્ઠા-સાતવેં ગુણસ્થાનવાલે આનંદકંદ (મેં ઝુલતે હેં). ‘કુંદકુંદાચાર્ય’, ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’, ‘પૂજ્યપાદસ્વામી’ ઇત્યાદિ મહાસંત હુએ વે સકલ ચારિત્રવંત થે. સમજ મેં આયા ?

‘ઉનમેં સકલ ચારિત્ર કા પાલન મુનિરાજ કરતે હેં...’ શ્રાવક કો વહ ભૂમિકા હોતી નહીં. ‘દેશ ચારિત્ર કા પાલન શ્રાવક કરતે હેં.’ પંચ અશુવ્રત કા પાલન શ્રાવક કો હોતા હે. પંચ મહાવ્રત કા પાલન તો મુનિ કો હોતા હે. ‘ઇસ ચૌથી ઢાલ મેં દેશચારિત્ર કા વર્ણન ક્રિયા ગયા હે.’ ઇસ ચૌથી ઢાલ મેં. ‘સકલ ચારિત્ર કા વર્ણન છઠવીં ઢાલ મેં ક્રિયા જાયેગા.’ આખિર મેં (કરેંગે).

‘ત્રસ જીવોં કી સંકલ્પી હિંસા કા સર્વથા ત્યાગ કરકે...’ દેખો ! સંકલ્પી હિંસા. મેં ઇસ પ્રાણી કો માર દૂ, ઐસી હિંસા કા ભાવ પંચમ ગુણસ્થાનવર્તી શ્રાવક કો હોતા નહીં. ‘નિષ્પ્રયોજન સ્થાવર જીવોં કા ઘાત ન કરના સો અહિંસા અશુવ્રત હે.’ પ્રયોજન બિના... શ્રાવક હે, નીચે કહેંગે, દેખો ! ટિપ્પણી હે ના નીચે ? નીચે ટિપ્પણી

હૈ. ‘(૧) અહિંસાશુવ્રત કા ધારણ કરનેવાલા જીવ ‘યહ જીવ ઘાત કરને યોગ્ય હૈ, મૈં ઇસે મારું’ ઇસપ્રકાર સંકલ્પ સહિત કિસી ત્રસ જીવ કી સંકલ્પી હિંસા નહીં કરતા;...’ એક મખ્ખી કો ભી સંકલ્પ સે મારના (કિ), મૈં માર દૂં, ઐસા ભાવ શ્રાવક કો નહીં હોતી. એક મખ્ખી ભી. મુજે ઊલટી નહીં હોતી, ઊલટી. બહુત દુઃખ રહા હૈ તો ઇસ મખ્ખી કો માર દૂં, ઐસે નહીં હોતા. સંકલ્પી હિંસા કા ત્યાગ હૈ. પંચમ ગુણસ્થાન પ્રગટ હુઆ હૈ. શાંતિ.. શાંતિ.. શાંતિ.. અંદર બહુત શાંતિ (હૈ), દો કષાય કે અભાવ (પૂર્વક) શાંતિ વર્તતી હૈ.

કહતે હૈં કિ, ‘ઇસપ્રકાર સંકલ્પ સહિત કિસી ત્રસ જીવ કી સંકલ્પી હિંસા નહીં કરતા; કિન્તુ ઇસ વ્રત કા ધારી આરમ્ભી,...’ આરંભી હિંસા હૈ, ઉસકા ત્યાગ નહીં. ખાના બનાતે હૈં, ચલતે હૈં આદિ આરંભ હોતા હૈ ના ? (વહ) આરમ્ભી. ‘ઉદ્યોગિની...’ વ્યાપાર. પંચમ ગુણસ્થાન મૈં વ્યાપાર હોતા હૈ. વહાણ કા વ્યાપાર હોતા હૈ, ધંધે કા વ્યાપાર હોતા હૈ. ઉસ હિંસા કા ત્યાગ નહીં હૈ. વહ તો હૈ ના ? પંચમ ગુણસ્થાન મૈં ઇતના પરિણામ તો (હોતા હૈ). ‘ઉદ્યોગિની ઔર વિરોધિની હિંસા કા ત્યાગી નહીં હોતા.’ વિરોધિની હિંસા કા ત્યાગી નહીં. રાજા હો ઔર લડાઈ કરને આયે તો અપની રક્ષા કે લિયે સામને લડને કા ભાવ હોતા હૈ. માનતે હૈં કિ, યહ પાપ હૈ. વિરોધિની હિંસા ભી પાપ હૈ, ઉદ્યોગિની હિંસા ભી પાપ હૈ, આરમ્ભી હિંસા ભી પાપ હૈ. પરંતુ છોડ નહીં સકતે. પંચમ ગુણસ્થાન મૈં છોડ નહીં સકતે. વહ છૂટ જાયે તો અંદર મૈં મુનિપના હો જાયે. સમજ મૈં આયા ? સંકલ્પી હિંસા કા ત્યાગ કરતે હૈં ઔર ત્રસ, સ્થાવર કી બિના કારણ હિંસા નહીં કરતે.

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- ઉસે કહાં હૈ ? ત્રસ કી હિંસા નહીં હૈ. સંકલ્પ-વિકલ્પ નહીં હૈ. તીન જ્ઞાન કે ધનિ, કુછ તો જાતિસ્મરણજ્ઞાની હૈં. વે કયા કહતે હૈં સમજ મૈં આયા ? અઢાઈ દ્વિપ કે બાહર અસંખ્ય શ્રાવક હૈં. યહ અઢાઈ દ્વિપ કા મનુષ્ય ક્ષેત્ર હૈ ના ? અઢાઈ દ્વિપ મૈં મનુષ્ય ક્ષેત્ર (હૈ). ઉસકે બાહર અસંખ્ય દ્વિપ, સમુદ્ર મૈં, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર મૈં સચ્ચે સમકિતી શ્રાવક હૈં. હૈ ના, શાસ્ત્ર મૈં પાઠ હૈ ના ? સમકિતી અશુવ્રતધારી. અસંખ્ય મૃગ હૈ, મચ્છી હૈ, મગર હૈ, કુત્તા હૈ, સિંહ હૈ, વાઘ હૈ, ઐસે

અસંખ્ય હૈં. સિદ્ધાંત મેં પાઠ હૈ, ‘ધવલ’ મેં પાઠ હૈ. ભગવાન ને કેવલજ્ઞાન મેં દેખા હૈ કિ, અઢાઈ દ્વિપ કે બાહર (એસે જીવ હૈં). અઢાઈ દ્વિપ મેં તો બહુત થોડે શ્રાવક હૈં. મનુષ્ય થોડે હૈં ના ? ઔર બાહર મેં અસંખ્ય હૈં. એક સમકિતી ઔર અસંખ્યાતા મિથ્યાદષ્ટિ. તો ભી અસંખ્ય સમકિતી ઔર અસંખ્ય શ્રાવક પંચમ ગુણસ્થાનવાલે બાહર મેં હૈં. હજાર-હજાર જોજન કા શરીર હૈ. ચાર હજાર ગાઉ કા મચ્છ કા શરીર (હૈ). પંચમ ગુણસ્થાનવાલા હૈ, કોઈ અવધિજ્ઞાની (હૈં). ત્રીન જ્ઞાન કે ધનિ હૈં. તો ભી વે ત્રસ કી હિંસા કરતે નહીં. સંકલ્પ સે ત્રસ કી હિંસા નહીં (કરતે). પાની મેં કોઈ ત્રસ આ જાયે તો (અલગ બાત હૈ). વહાં સ્થાવર તો હૈં, સ્થાવર કી હિંસા હૈ.

મુમુક્ષુ :- .. એ ચાલે છે ને ?

ઉત્તર :- લેકિન વહ તો પ્રયોજન કા હૈ ના. બિના પ્રયોજન કી હિંસા કહાં હુઈ ? ચલતા હૈ (તો) સ્થાવર જીવ કી હિંસા હોતી હૈ. સમજ મેં આયા ? જલ મેં હૈ ના ? પંચમ ગુણસ્થાન હૈ. ચલતા હૈ, હજાર જોજન ચલે. મચ્છી, કિતના લંબા દેહ ! પાની બહુત હૈ. તિર્યચ ભી એસે હોતે હૈં. યહ બાત કયા ચલતી હૈ ? તિર્યચો પંચમ ગુણસ્થાનવાલે હોતે હૈં. ભગવાન તીર્થંકરદેવ ને કહા હૈ. એસે બહુત અસંખ્ય બાહર પડે હૈં.

દેખો ના, હાથી ! ‘ત્રિલોકમંડન’ હાથી. ‘ત્રિલોકમંડન’ થા ના ? જો ‘રાવણ’ કા હાથી થા. જબ ‘રામચંદ્રજી’ લાયા, વહ ‘ભરત’ કા મિત્ર થા. ‘ભરત’ દીક્ષા લેતે હૈં ના, દેખો, ‘ભરત’ દીક્ષા લેતે હૈં. દેખો ! ચારોં બૈઠકર જાતે હૈં. હાથીપર ‘ભરત’, ‘રામ’, ‘લક્ષ્મણ’, ‘શત્રુઘ્ન’ જાતે હૈં. ‘ભરત’ દીક્ષા લેતે હૈં, વહ તો પૂર્વ કા મિત્ર થા. જાતિસ્મરણ હો ગયા, તિર્યચ કો જાતિસ્મરણ હો ગયા. અ..હો...! મેં તો ‘ભરત’ કા મિત્ર થા. અરે...! યે દીક્ષા (લે રહા હૈ), મેં તો મનુષ્યપના હાર ગયા. વૈરાગ્ય હો ગયા, સમ્યગ્દર્શન હો ગયા. સમજ મેં આયા ? યે તો યહાં અઢાઈ દ્વિપ મેં હૈ. અઢાઈ દ્વિપ કે બાહર અસંખ્ય હૈં. અસંખ્ય ! અબજો, અબજો, અબજો.. સમકિતી શ્રાવક. મિથ્યાદષ્ટિ ઉનસે અસંખ્યાતગુને હૈં.

મિથ્યાદષ્ટિ તિર્યચ તો અસંખ્યગુના બાહર મેં હૈં પરંતુ સમકિતી ભી અસંખ્ય હૈં. વહ ચલે તબ, પૂંછ હિલાયે તો સ્થાવર જીવ બહુત મર જાતે હૈં. પરંતુ વહ તો

શરીર કી ગતિ કા પ્રયોજન હૈ. હિંસા લગતી હૈ, હિંસા લગતી હૈ લેકિન ઉસ હિંસા કા ત્યાગ ઉસે નહીં હૈ. સમજ મેં આયા ? વહ (ક્રિયા) બિના પ્રયોજન નહીં હૈ. શરીર ચલતા હૈ, વહાં પાની મેં લીલ-ફૂગ ભી હેં. લીલ-ફૂગ સમજે ? (-કાઈ).

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- સામાયિક કરે, પોષા કરે. પૂછો ના, ભાઈ ! સામાયિક કા અર્થ - અંતર અખંડાનંદ ભગવાન, ઉસમેં સમતા-વીતરાગી સમતા મેં સ્થિર હો જાતા હૈ, ઉસકા નામ સામાયિક. વહાં કુછ બિછાને કા નહીં હૈ કિ, બિછા લે. કપડા, મકાન નહીં હૈ, વહ તો જલ મેં હૈ. ઔર કિતને પશુ સ્થલ મેં પડે હેં. સિંહ, વાઘ સમકિતી શ્રાવક (હેં). અંતર આનંદમૂર્તિ કા અનુભવ સમ્યગ્દર્શન મેં હુઆ હૈ ઉસમેં લીન હો જાતે હેં. લીન.. સમતા.. સમતા.. સમતા.. સમતા.. સમતારસ કા ઝરના અંદર સામાયિક મેં પીતે હેં. પૌષધ મેં આત્મા કા પોષણ કરતે હેં. સમકિત મેં શુદ્ધ આનંદકંદ કી દષ્ટિ, અનુભવ હુઆ હૈ, બાદ મેં ઉસમેં એકાગ્ર હોતે હેં, પોષણ કરતે હેં ઉસકા નામ પૌષધ. તિર્યંચ ભી સામાયિક ઔર પૌષધ કરતે હેં. આહા..હા...! આત્મા હૈ ના ! વહ આત્મા કી ક્રિયા હૈ. જડ કી જડ કી ક્રિયા હૈ. જડ મેં ક્યા હૈ ? સમજ મેં આયા ? કઈન બાત, ભાઈ !

વહાં તો ઇતના કહતે હેં કિ, શ્રાવક પંચમ ગુણસ્થાન મેં જહાં અપને સ્વરૂપ કા અનુભવ ઔર દષ્ટિ હુઈ હૈ બાદ મેં જબ પાંચ અણુવ્રત ગ્રહણ કરતે હેં ઉસમેં ત્રસ જીવ કી સંકલ્પી હિંસા કા ત્યાગ (હૈ). ઉદ્યોગિની, આરમ્ભિની ઔર વિરોધિની હિંસા કા ત્યાગ નહીં હોતા. કોઈ વિરોધ કરતા હો તો ઐસા ભાવ આવે. માને, સમજે કિ પાપ હૈ. વિરોધ કરના ભી હૈ તો પાપ. વ્યાપાર કરને કા ભાવ હોતા હૈ વહ હૈ તો પાપ. પરંતુ ઉસ પાપ કા ત્યાગ પંચમ ગુણસ્થાન મેં નહીં હો સકતા. સમજ મેં આયા ? આતા હૈ, ઉસે ઉતના રાગ હૈ, અભી મોહ હૈ. સ્ત્રી હો, શ્રાવક હો તો ખાના બનાના પડતા હૈ. સ્ત્રી પંચમ ગુણસ્થાન મેં આત્મધ્યાની, જ્ઞાની સ્ત્રી હો. પંચમ ગુણસ્થાન મેં ઉસે ભોજન કરના પડે, જલ ગરમ કરના પડે તો ઉસમેં જીવ કિ હિંસા હોતી હૈ, કોઈ ત્રસ ભી મરતે હેં. (લેકિન) સંકલ્પ સે મારતે નહીં.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ઉસે જલાયે નહીં. છાંટકર નિકાલ દે. લકડા હો ઉસ પર રખ દે. સમજે ના ? કયા કહતે હૈં ? ચીમની ગરમ કરકે ઉસ પર નહીં ડાલતે ? ચીમની હોતી હે ના ચીમની ? સીસે કી ગરમ-ગરમ ચીમની હોતી હે ના ? કિતને તો ઐસે હોતે હૈં કિ, માકડ હો ઉસ પર ગરમ-ગરમ ફિરાયે તો મર જાયે. પ્રાણ જાયે તો ભી શ્રાવક કરતે હી નહીં. ત્રસ જીવ કો ઐસા નહીં કરે. સમજ મેં આયા ? શ્રાવક હૈ, કરુણાવંત હૈ, ઉસમેં દયા હે. ઐસે ત્રસ કી હિંસા તો કરતે નહીં. જૂં હોતી હે ના ? જૂં જૂં કો કયા કહતે હૈં ? જૂં કહતે હૈં ના ? જૂં નિકાલકર ઐસા કરતે હૈં.

મુમુક્ષુ :- વિરોધિની હે.

ઉત્તર :- વહ વિરોધિની નહીં. ઠીક કહતે હૈં. વિરોધિની નહીં હે, વહ તો બેચારી સાધારણ પ્રાણી હૈ. કુછ ઔરતેં જૂં નિકાલતી હૈં, કામ કરતી જાયે. જૈન મેં ભી હોતે હૈં, દેખે હૈં. નામધારી જૈન. નામધારી જૈન, ભાવ જૈન કયા ? સમજ મેં આયા ? હમારે યહાં મહાજન લોગ હૈં, એક બાઈ કહને લગી, ઉસ જૂં કો મારને કા ત્યાગ મુજ સે નહીં હો સકતા. જૂં નિકલે તો તુરંત મર ડાલતી હૂં. (નહીં) મારે તો કહાં જાયે ? (છોડ દે તો) ઔર કિસી કો કાટે. આહા..હા..! શ્રાવક કો ઐસી હિંસા કા ભાવ હોતા હી નહીં. બિલકુલ નહીં હોતા. સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન કા ભાવ હૈ. મેં સિદ્ધ સમાન (હૂં), સબ સિદ્ધ સમાન આત્મા હૈં. સબ આત્મા જ્ઞાનમય ભગવાન હૈં. સમજ મેં આયા ? સબ જીવ ભગવાન પરમાત્મસ્વરૂપ હૈં, પર્યાય મેં ભૂલ હૈ તો મિથ્યાત્વ આદિ હૈ, તો રખડતે હૈં. સમજ મેં આયા ? આહા..હા..! સમતાભાવ સબ જીવ હૈ. કોઈ વિરોધી, દુશ્મન હૈ નહીં. સમકિતી કિસી કો દુશ્મન માનતે નહીં. કોઈ લડાઈ કરને કો આવે તો મારને કા ભાવ આતા હૈ, પરંતુ હમારા દુશ્મન હૈ ઐસા નહીં માનતે. આહા..હા..! સમજ મેં આયા ?

વ્રતધારી શ્રાવક ‘આરમ્ભી, ઉદ્યોગિની તથા વિરોધિની હિંસા કા ત્યાગી નહીં હોતા.’ સંકલ્પ હિંસા કા ત્યાગી હો સકતા હૈ. ‘દૂસરે કે પ્રાણોં કો ઘાતક, કઠોર તથા નિંદનીય વચન ન બોલના (તથા દૂસરોં સે ન બુલવાના, ન અનુમોદના સો સત્ય-અણુવ્રત હૈ).’ દેખો ! શ્રાવકપના યાની.. ઓ..હો..હો..! જહાં એકાવતારી એકભવતારી સર્વાર્થસિદ્ધિ દેવ, એકભવતારી, એકભવતારી હૈ ના ? એક ભવ કરકે

મુક્તિ મેં જાયેંગે. ઉસસે ભી યે (શ્રાવક) ગુણ મેં બઢ ગયા. પંચમ ગુણસ્થાન (હૈ). ગુણ મેં બઢ ગયા. બાહર સે માત્ર વ્રત લિયે ઐસા નહીં. અંતર શાંતિ ઔર સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન સહિત કહા ના ? ‘સમ્યગ્જ્ઞાની હોય, બહુર દિઢ ચારિત લીજૈ’ આત્મા કા અનુભવ હુઆ હૈ, આનંદકંઠ શુદ્ધ નિર્વિકલ્પ, નિર્વિકલ્પ આનંદ કા અનુભવ હુઆ હૈ, નિર્વિકલ્પ આત્મા કી અંતર સમ્યક્ દષ્ટિ હુઈ હૈ, બાદ મેં સ્વરૂપ કી સ્થિરતા મેં ઐસે પાંચ અણુવ્રત કા ભાવ આતા હૈ. આહા...હા...! ઐસી બાત હૈ, ભાઈ ! સમજ મેં આયા ? વહ એક શ્લોક હુઆ. દૂસરા શ્લોક.

અયૌર્યાણુવ્રત, બ્રહ્મચર્યાણુવ્રત, પરિગ્રહપરિમાણાણુવ્રત
તથા દિગ્વ્રતનું લક્ષણ

જલ મૃતિકા વિન ઔર નાહિં કધુ ગહૈં અદત્તા;
નિજ વનિતા વિન સકલ નારિસોં રહે વિરત્તા.
અપની શક્તિ વિચાર, પરિગ્રહ થોરો રાખૈ;
દશ દિશ ગમન પ્રમાણ ઠાન, તસુ સીમ ન નાખૈ. ૧૧.

અન્વયાર્થ :- (જલ મૃતિકા વિન) પાણી અને માટી સિવાયની (ઔર કધુ) બીજી કોઈ ચીજ (અદત્તા) દીધા વિના (નાહિં) ન (ગહૈં) લેવી [તેને અયૌર્યાણુવ્રત કહે છે]. (નિજ) પોતાની (વનિતા વિન) સ્ત્રી સિવાય (સકલ નારિસોં) બીજી સર્વ સ્ત્રીઓથી (વિરત્તા) વિરક્ત (રહે) રહે [તે બ્રહ્મચર્યાણુવ્રત છે.] (અપની) પોતાની (શક્તિ વિચાર) શક્તિ વિચારીને (પરિગ્રહ) પરિગ્રહ (થોરો) મર્યાદિત (રાખૈ) રાખવો [તે પરિગ્રહપરિમાણાણુવ્રત છે]. (દશ દિશ) દશ દિશાઓમાં (ગમન) જવા-આવવાની (પ્રમાણ) મર્યાદા (ઠાન) રાખીને (તસુ) તેની (સીમ) હદનું (ન નાખૈ) ઉલ્લંઘન કરવું [તે દિગ્વ્રત નામનું વ્રત છે.]

ભાવાર્થ :- જુ સમુદાય માટે જ્યાં અટકાયત ન હોય અને કોઈ ખાસ વ્યક્તિની માલિકી ન હોય એવા પાણી અને માટી જેવી વસ્તુ સિવાયની-પોતાની માલિકી ન

હોય એવી-પારકી વસ્તુને તેના માલિકે દીધા વગર ન લેવી [તથા ઉપાડીને બીજાને ન દેવી] તેને અયૌર્યાશુવ્રત કહે છે. પોતાની પરણેલી સ્ત્રી સિવાય બીજી સર્વ સ્ત્રીઓથી વિરક્ત રહેવું તે બ્રહ્મચર્યાશુવ્રત છે. [પુરુષોએઅન્ય સ્ત્રીઓને માતા, બહેન અને પુત્રી સમાન માનવી અને સ્ત્રીઓએ પોતાના સ્વામી સિવાય સર્વ પુરુષોને પિતા, ભાઈ અને પુત્ર સમાન સમજવા.]

પોતાની શક્તિ અને પોતાની યોગ્યતાનો ખ્યાલ રાખીને જીવન પર્યતને માટે ધન, ધાન્ય આદિ બાહ્ય પરિગ્રહોનું પરિમાણ (મર્યાદા) કરીને તેનાથી વધારેની ઇચ્છા ન કરવી તેને * પરિગ્રહપરિમાણાશુવ્રત કહે છે. દશે દિશાઓમાં જવા-આવવાની મર્યાદા નક્કી કરીને જિંદગી સુધી તેનું ઉલ્લંઘન ન કરવું તેને દિગ્વ્રત કહે છે. તેમાં દિશાઓની મર્યાદા નક્કી કરવામાં આવતી હોવાથી તેને ‘દિગ્વ્રત’ કહેવાય છે.

દૂસરે મેં ‘અયૌર્યાશુવ્રત, બ્રહ્મચર્યાશુવ્રત, પરિગ્રહપરિમાણાશુવ્રત તથા દિગ્વ્રત કા લક્ષણ.’ ચાર કી (વ્યાખ્યા કરુંગે). દો કી પહલે આ ગઈ, ઇસમેં ચાર કી (વ્યાખ્યા કરુંગે).

જલ મૃતિકા વિન ઔર નાહિં કછુ ગહૈં અદત્તા;

નિજ વનિતા વિન સકલ નારિસૌં રહૈ વિરત્તા.

અપની શક્તિ વિચાર, પરિગ્રહ થોરો રાખૈ;

દશ દિશ ગમન પ્રમાણ ઠાન, તસુ સીમ ન નાખૈ. ૧૧.

‘છહ ઢાલા’ મેં થોડે મેં બહુત ભર દિયા હૈ. ગાગર મેં સાગર ભર દિયા હૈ. દર્શન કા અધિકાર ભી ઇતના, સમ્યગ્જ્ઞાન કા ઇતના, ચારિત્ર કા (ભી ઇતના). સબ

(૨) પ્રમાદ અને કષાયમાં જોડાવાથી જ્યાં પ્રાણઘાત કરવામાં આવે છે ત્યાં જ હિંસાને દોષ લાગે છે; જ્યાં તેવું કારણ નથી ત્યાં પ્રાણઘાત હોવા છતાં પણ હિંસાનો દોષ લાગતો નથી. જેમ પ્રમાદ રહિત મુનિ ગમન કરે છે; વૈદ-ડોક્ટર રોગીનો કરુણાબુદ્ધિથી ઉપચાર કરે છે; ત્યાં સામે નિમિત્તમાં પ્રાણઘાત થતાં હિંસાનો દોષ નથી.

(૩) નિશ્ચયસમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન પૂર્વક પ્રથમના બે કષાયોનો અભાવ થયો હોય તે જીવને સાચા અશુવ્રત હોય છે, નિશ્ચયસમ્યગ્દર્શન હોય તેના વ્રતને સર્વજ્ઞદેવે બાળવ્રત (અજ્ઞાનવ્રત) કહેલ છે.

થોડે સારા સાર ભર દિયા છે, પરંતુ લોગ વિચાર નહીં કરતે, તોતે કી ભાંતિ રટ લેતે હેં. પરંતુ ઉસકા ભાવ ક્યા હે (વહ વિચારતે નહીં). ઇસીલિયે તો ઉન્હોં ને કહા કિ, ‘લાખ બાતકી બાત’ શુભાશુભ વિકલ્પ સે, રાગ સે ભિન્ન આત્મા હે એસા દષ્ટિ, અનુભવ પહલે કરો. ઉસકે બિના સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન હોતા નહીં ઔર સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન બિના તેરા શ્રાવકપના, મુનિપના કુછ હોતા હી નહીં, બિના એક કે સબ શૂન્ય હેં. શૂન્ય હે, એક બિના શૂન્ય હે.

પહલે આત્મા કા સમ્યગ્દર્શન એસા દઢ પ્રગટ કરો. મેં શુદ્ધ આનંદકંદ હી હૂં. પુણ્ય-પાપ કા રાગ હોતા હે વહ મેરી ચીજ નહીં, વહ તો આસ્રવતત્ત્વ હે. શરીર, વાણી, મન જડ કી ક્રિયા કા કર્તા મેં નહીં. ક્યોંકિ જડ પદાર્થ કી પર્યાય, દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય સહિત જડ હે. પ્રત્યેક પરમાણુ અપને દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય સે હેં. દ્રવ્ય ત્રિકાલી શક્તિ કા પિંડ, ગુણ શક્તિ ઔર પર્યાય ચલતી હે વહ ઉસકી હે, મેરી નહીં. વહ મેરે સે હોતી નહીં. આહા..હા..! સમજ મેં આયા ? એસા સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન પૂર્વક જહાં શ્રાવક કે અણુવ્રત હે વહાં તો અલૌકિક શાંતિ હે. પંચમ ગુણસ્થાન નરક મેં તો હોતા નહીં. દેવ મેં હોતા નહીં, એક પશુ મેં હોતા હે. પંચમ ગુણસ્થાન પશુ મેં.. સમજ મેં આયા ? તિર્યચ મેં પંચમ ગુણસ્થાન હોતા હે, ઉસકો છક્કા નહીં હોતા. મનુષ્ય મેં ચૌથા હોતા હે, પાંચવાં હોતા હે ઔર છક્કા ભી હોતા હે. તીન કી ભૂમિકા અનુભવસહિત હોતી હે. સમજ મેં આયા ?

‘(જલ-મૃતિકા બિન) પાની ઔર મિટ્ટી કે અતિરિક્ત અન્ય કોઈ વસ્તુ બિના દિયે નહીં લેના...’ અચૌર્યવ્રત. સમજે ના ? નીચે ટિપ્પણી હે ના ? થોડી ટિપ્પણી (હે). ‘પ્રમાદ ઔર કષાય મેં યુક્ત હોને સે જહાં પ્રાણઘાત ક્રિયા જાતા હે વહીં હિંસા કા દોષ લગતા હે;’ ‘પ્રમત્તયોગાત્પ્રાણવ્યપરોપણં હિંસા’ એસા ‘તત્ત્વાર્થ સૂત્ર’ (અધિકાર-૭, સૂત્ર-૧૩) મેં હે ના ? ભગવાન ‘ઉમાસ્વામી’ ‘તત્ત્વાર્થ સૂત્ર’ મેં ‘મોક્ષ શાસ્ત્ર’ મેં ફરમાતે હેં કિ, ‘પ્રમત્તયોગાત્પ્રાણવ્યપરોપણં હિંસા’ પ્રમત્ત યોગ સે હિંસા કા ભાવ હો ઉસકા નામ હિંસા કહતે હેં. ‘પ્રમાદ ઔર કષાય મેં યુક્ત હોને સે જહાં પ્રાણઘાત ક્રિયા જાતા હે વહીં હિંસા કા દોષ લગતા હે; જહાં વૈસા કારણ નહીં હે વહાં પ્રાણઘાત હોને પર ભી હિંસા કા દોષ નહીં લગતા.’ મારને કા પ્રમાદ નહીં, કષાય નહીં (હે).

મર ગયા. મુનિ કા દષ્ટાંત દેતે હેં, દેખો !

‘જિસપ્રકાર-પ્રમાદરહિત મુનિ ગમન કરતે હેં...’ મુનિ હેં ના ? પ્રમાદ રહિત ગમન કરતે હેં. આત્મા કા ધ્યાન, જ્ઞાન, આનંદ, શાંતિ હૈ. પ્રમાદ ન આ જાયે એસે ચલતે હેં. (ફીર ભી) કોઈ જીવ આ ગયા તો ઉસકા પાપ ઉનકો નહીં લગતા. ભાવ નહીં હૈ, ત્રસ આ ગયા. કોઈ ઉડતા પ્રાણી આ ગયા, મર જાયે. (લેકિન) ભાવ નહીં હૈ, પ્રમાદભાવ નહીં હૈ તો વહ ત્રસ મરે તો ઉસકા પાપ નહીં હૈ. વૈદ્ય ડોક્ટર કરુણાબુદ્ધિપૂર્વક રોગોં કા ઉપચાર કરતે હેં; વહાં સામનેવાલે કા પ્રાણઘાત હોનેપર ભી હિંસા કા દોષ નહીં હૈ.’ મારને કા ભાવ હૈ નહીં. કરુણાબુદ્ધિ (હૈ). ઉસે હિંસા કા પાપ નહીં લગતા.

‘(૩) નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાનપૂર્વક...’ નીચે હૈ ટિપ્પણી મેં ? નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન, હાં ! ચૌથે ગુણસ્થાન મેં નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ. કોઈ કહે કિ, વ્યવહાર સમ્યગ્દર્શન ચૌથે, પાંચવે, છઠે હૈ, એસા નહીં. વહ તો રાગ હૈ. વ્યવહાર તો પરાશ્રિત હૈ, નિશ્ચય સ્વઆશ્રિત હૈ. સમજ મેં આયા ? નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન, અપના શુદ્ધ ભગવાનઆત્મા કે આશ્રય સે અંતર અનુભવ મેં પ્રતીત હોના ઉસકા નામ સચ્ચા નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન ચૌથે ગુણસ્થાન સે હોતા હૈ. સમજ મેં આયા ? ઔર દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર કી શ્રદ્ધા વહ શ્રદ્ધા કા વિકલ્પ હૈ વહ વ્યવહાર સમકિત હૈ. વહ વ્યવહાર સમકિત હૈ. વ્યવહાર સમકિત કોઈ સમકિત હૈ નહીં. પરંતુ નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન હુઆ, અપને શુદ્ધ સ્વરૂપ કી અનુભવ પ્રતીતિ (હુઈ) તો સાથ મેં નૌ તત્ત્વ કી ભેદવાલી શ્રદ્ધા, સચ્ચે દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર કી શ્રદ્ધા કા રાગ કો વ્યવહાર સમકિત કા આરોપ દેને મેં આતા હૈ. સમ્યક્ત્વ એક હી પ્રકાર કા સચ્ચા હૈ. નિશ્ચય હૈ વહી. પરંતુ સાથ મેં એસા રાગ (હૈ). સચ્ચે દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર, સચ્ચે અરિહંત પરમેશ્વર, ગુરુ નિર્ગ્રંથ ચારિત્રવંત, સમજ મેં આયા ? પરમ દિગંબર સંત મહા આત્મધ્યાની, જ્ઞાની ઔર ભગવાન સર્વજ્ઞ ને કહે હુએ અનેકાંતમય શાસ્ત્ર. સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ ને કહે હુએ અનેકાંતમય શાસ્ત્ર. યે ત્રીનોં કી શ્રદ્ધા શુભરાગ હૈ. ઉસકો વ્યવહાર સમકિત કહને મેં આતા હૈ. વર્તમાન મેં બહુત ગડબડ ચલતી હૈ. ચૌથે, પાંચવેં ગુણસ્થાન મેં વ્યવહાર સમકિત હોતા હૈ. આઠવેં સે નિશ્ચય સમકિત હોતા હૈ, એસા (હૈ) નહીં. નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ

ચૌથે સે હી હોતા હૈ. સ્વઆશ્રય (સે) હોતા હૈ.

મુમુક્ષુ :- ... નિર્મલ પર્યાય....

ઉત્તર :- સમ્યગ્દર્શન તો શ્રદ્ધા ગુણ કી નિર્મલ પર્યાય હૈ. વ્યવહાર સમકિત તો શુભરાગ હૈ, પરઆશ્રિત વિકલ્પ ઉઠતા હૈ. સમજ મેં આયા ? વર્તમાન મેં બહુત ગડબડ હૈ. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર કી શ્રદ્ધા કરો. નૌ તત્ત્વ કી ભેદ શ્રદ્ધા કરો, ઐસા નહીં.

મુમુક્ષુ :- પરદ્રવ્ય તેં ભિન્ન આપ મેં રુચિ..

ઉત્તર :- પરદ્રવ્ય સે ભિન્ન. ભિન્ન હૈ. ઐસી રુચિ, પરદ્રવ્ય સે ભિન્ન, પરદ્રવ્ય સે ભિન્ન અપને સ્વરૂપ કી રુચિ. હૈ ના વહ ? કૌન-સા શ્લોક હૈ ? પન્ના-પદ. ‘પરદ્રવ્યનતૈં ભિન્ન આપમેં રુચિ, સમ્યક્ત્વ ભલા હૈ;’ દેખો ! ‘આપરૂપકો જાનપનોં, સો સમ્યગ્જ્ઞાન કલા હૈ.’ અપના જ્ઞાન. શાસ્ત્ર જ્ઞાન તો પરજ્ઞાન હૈ. દેખો ! ભાષા કિતની લી હૈ ! ઉન્હોંને પહલે સે લિયા હૈ. સમજ મેં આયા ? યહાં (ટેપ) મેં સબ આ ગયા હૈ, સબ વ્યાખ્યાન હો ગયા હૈ, ઉતર ગયા હૈ. ચૌથી ઢાલ ચલતી હૈ ના ? સબ ચલ ગયા.

‘પરદ્રવ્યનતૈં ભિન્ન...’ પરદ્રવ્ય કી ક્યા શ્રદ્ધા ? ઉસકી .. ક્યા હૈ ? દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુ પરદ્રવ્ય હૈ. શરીર પરદ્રવ્ય હૈ, કર્મ પરદ્રવ્ય હૈ, ઉસસે ભિન્ન (હૈ). વાસ્તવ મેં પુણ્ય-પાપ કા ભાવ ભી ઉસસે પર હૈ. ઉસસે ભિન્ન અપના સમ્યક્ ભલા હૈ. વહ સ્વરુચિ નિશ્ચય સમકિત હૈ. ઔર ‘આપરૂપકો જાનપનોં,...’ દેખો ! ભાષા દેખો ! ‘છહ ઢાલા’ (હૈ). ‘આપરૂપકો.. આપરૂપ’ શુદ્ધ જ્ઞાનાનંદ આપરૂપ હૈ. ઉસકા જ્ઞાન. શાસ્ત્રજ્ઞાન તો વ્યવહાર જ્ઞાન હુઆ. હોતા હૈ, વિકલ્પ હોતા હૈ. વહ નિશ્ચય નહીં, નિશ્ચય તો અપને સ્વરૂપ કા જ્ઞાન વહ જ્ઞાન હૈ. હૈ ના ઉસમેં ? ભૈયા ! દેખો ! તીસરા શબ્દ ક્યા હૈ ? ‘આપરૂપમેં લીન રહે થિર, સમ્યગ્ચારિત સોઈ;’ અણુવ્રતાદિ વિકલ્પ તો વ્યવહાર હૈ. ‘આપરૂપમેં લીન રહે થિર, સમ્યગ્ચારિત સોઈ;’ ભગવાનઆત્મા....!

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- વહ બાદ મેં. અંદર સ્થિરતા હોતી હૈ ના ? સ્વરૂપ મેં સ્થિરતા હોતી હૈ ઉસકા નામ ચારિત્ર હૈ, ઐસા કહતે હેં. ચારિત્ર કોઈ બાહર કી ચીજ નહીં હૈ.

પંચ મહાવ્રતાદિ પરિણામ તો વ્યવહાર ચારિત્ર છે. સ્વરૂપ મેં સ્થિર હોના, ઠરના, છૂટે ગુણસ્થાન મેં ત્રીન કષાય રહિત સ્થિર હો ઉસકા નામ ચારિત્ર છે. આહા...હા...! બહુત ગડબડ હો ગઈ, ઇતની ગડબડ હો ગઈ. બહારમેં વહ સબ સચ્ચા હો ગયા. નિશ્ચય બિના કા વ્યવહાર માત્ર હો ગયા.

‘અબ વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ સુનિયે, હેતુ નિયતકો હોઈ.’ નિશ્ચય મેં ઐસા એક વ્યવહાર નિમિત્ત છે. નિમિત્ત (હે). વ્યવહાર સમકિત, વ્યવહાર જ્ઞાન, વ્યવહાર ચારિત્ર નિમિત્ત છે. હેતુ હે ના ? હેતુ યાની નિમિત્ત. સમજ મેં આયા ?

૧૧૦ પન્ને પર ત્રીસરી ટિપ્પણી ચલતી છે. ‘પહલે દો કષાયોં કા અભાવ હુઆ હો ઉસ જીવ કો સચ્ચે અણુવ્રત હોતે હેં. જિસે નિશ્ચયસમ્યગ્દર્શન ન હો ઉસકે વ્રત કો સર્વજ્ઞદેવ ને બાલવ્રત (અજ્ઞાનવ્રત) કહા હે.’ આત્મા કા પરદ્રવ્ય સે ભિન્ન સ્વરૂપ કા ભાન નહીં ઔર સ્વરૂપ કી પ્રતીતિ—અંતર નિર્વિકલ્પ શ્રદ્ધા નહીં (હે) તો ઇનકે વ્રતાદિ ધારણ કરે (વહ) અજ્ઞાનવ્રત હેં. આહા...હા...! સમજ મેં આયા ? માસ-માસ ખમણ કે ઉપવાસ કરે. બાલતપ છે. સર્વજ્ઞ ને ‘સમયસાર’ મેં કહા હે, ‘....’ સર્વજ્ઞ ઉસે બાલતપ કહતે હેં.

આત્મા અપના નિજ સ્વરૂપ બિલકુલ શુદ્ધ આનંદ (હે), ઐસી અંતર્મુખ દષ્ટિ કા અનુભવ હુએ બિના, ઉસકા જ્ઞાન હુએ બિના ઠરના કિસમેં ? અંદર મેં ઠરના વહ ચારિત્ર છે. પરંતુ સ્વરૂપ કી દષ્ટિ ઔર જ્ઞાન તો હુઆ નહીં, ઠરના કિસમેં ? ચારિત્ર કા અર્થ ઠરના, લીન હોના, ચરના. ચારિત્ર યાની ચરના, અંદર મેં રમના. તો દર્શન-જ્ઞાન નહીં હે તો રમના કહાં સે આયા ? સમજ મેં આયા ? જગત કો બહુત કઠિન લગતા હે. (ફિર કહતે હેં), એકાંત.. એકાંત.. (હે). અરે.. ભગવાન ! સુન તો સહી.

કહતે હેં કિ, ‘નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન ન હો ઉસકે વ્રત કો સર્વજ્ઞદેવ ને બાલવ્રત (અજ્ઞાનવ્રત) કહા હે.’ અબ ઉસકા અર્થ, ગ્યારહવીં ગાથા કા (અર્થ). શ્રાવક પંચમ ગુણસ્થાનવાલા... ૧૧૦ પન્ને પર. ‘પાની ઔર મિટ્ટી કે અતિરિક્ત...’ પંચમ ગુણસ્થાનવાલા શ્રાવક પાની ઔર મિટ્ટી કે અલાવા ‘અન્ય કોઈ વસ્તુ બિના દિયે નહીં લેના...’ પાની તો નદીં મેં ચલે ઐસા પાની, મિટ્ટી. વહ અચૌર્યઅણુવ્રત છે.

શ્રાવક કા પંચમ ગુણસ્થાન કા તીસરા અણુવ્રત હૈ.

‘અપની (વનિતા બિન)...’ દેખો ! ‘સ્ત્રી કે અતિરિક્ત અન્ય સર્વ સ્ત્રિયોં સે વિરક્ત રહના...’ યહાં તો પંચમ ગુણસ્થાનવાલે કો પરસ્ત્રી નહીં હોતી, ઐસા કહતે હૈં. નહીં હોતી હૈ. પાપ માનતે હૈં. સ્વસ્ત્રી કે વિષય મેં ભી માનતે હૈં પાપ, પરંતુ છોડ નહીં સકતે. સમજ મેં આયા ? આ...હા...! પાપ તો પાપ હી હૈ ના ! જિતના સ્થાવર હિંસા કા ભાવ, સ્ત્રી કે વિષય કા ભાવ, ... ભાવ ભી હૈ તો પાપ. પરંતુ ઉસ પાપ કા ત્યાગ પંચમ ગુણસ્થાન મેં હો નહીં સકતા. શ્રાવક હૈ ના ! ઉસ પાપ કા ત્યાગ, મુનિ આત્મા કે ધ્યાન મેં વિશેષ સ્થિરતા બઢ જાયે ઉનકો સ્વસ્ત્રી કા ત્યાગ હો જાતા હૈ. સમજ મેં આયા ?

‘અન્ય સર્વ સ્ત્રિયોં સે વિરક્ત રહના...’ સર્વ સ્ત્રી. પશુ કી સ્ત્રી હો, દેવાંગના હો કિ દૂસરી મનુષ્યણી હો. પંચમ ગુણસ્થાન મેં દેવાંગના આકર યદિ લાલચ કરે... આત્મા કી શાંતિ પ્રગટ હુઈ હૈ, અતીન્દ્રિય આનંદ કા સ્વાદ આયા હૈ. પંચમ ગુણસ્થાન મેં ચૌથે ગુણસ્થાન સે (અધિક) આત્મા કા અતીન્દ્રિય આનંદ કા સ્વાદ આયા હૈ. પંચમ ગુણસ્થાન મેં અતીન્દ્રિય આનંદ કા તો બહુત સ્વાદ હૈ. ... સ્વ-સ્ત્રી કા રાગ આતા હૈ, ઉસે હમ નહીં છોડ સકતે. દૂસરે કી મા-બહન, બેટી (દેખતે હૈં).

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- વહ કુછ નહીં, વહ અલગ વ્યવહાર હૈ, ઉસકા વ્યવહાર અલગ હૈ. સમજ મેં આતા હૈ ? યહાં તો મનુષ્ય કે વ્યવહાર કી બાત ચલ રહી હૈ.

‘અન્ય સર્વ સ્ત્રીયોં સે વિરક્ત રહના (વહ બ્રહ્મચર્યાણુવ્રત હૈ).’ અબ પરિગ્રહ કા ત્યાગ. પાંચવેં ગુણસ્થાન મેં આત્મજ્ઞાની કો સ્વરૂપ મેં સ્થિર હોને કી સ્થિતિ મેં ઐસા શુભભાવ હોતા હૈ. ‘અપની શક્તિ કા વિચાર કર...’ દેખો ! શક્તિ વિચાર, હાં ! અપની શક્તિ કા વિચાર કરકે પરિગ્રહ કા માપ કરે. આતા હૈ ના ? ભાઈ ! તીર્થંકર ગોત્ર મેં.. શક્તિ તપ ત્યાગ. સોલહ બોલ આતે હૈં ના ? તીર્થંકર ગોત્ર કા નહીં (આતા) ? કયા કહતે હૈં ? ષોડશ કારણ ભાવના. ષોડશ કારણ ભાવના મેં શક્તિ તપ ત્યાગ. અપની શક્તિ વિચારે કિ, હમારી ઇતની શક્તિ હૈ, વિશેષ નહીં. એકદમ સબ લે લે, હઠ લે લે ઐસા નહીં હૈ.

મુમુક્ષુ :- પરંપરા લે.

ઉત્તર :- પરંપરા લે ક્યા કરે ? (ઐસા કહતે હૈં) વ્રત કી હવા ચલી હૈ, વ્રત કી બાઢ ચલી હૈ. ઐસે વ્રત લે લેતે હૈં ?

મુમુક્ષુ :- ઐસે વ્રત લે તો આકુલતા હો જાય.

ઉત્તર :- તો આકુલતા હો જાયે. ઐસી બાત હૈ, ઐસી બાત હૈ. અપની શક્તિ વિચારે કિ, મુજે તો ત્યાગ કરના હૈ (લેકિન) ઇતના પરિગ્રહ છોડ સકતા હૂં, વિશેષ નહીં છોડ સકતા. દુનિયા એકદમ છોડ દે ઔર કર દે ઔર સ્વયં હઠ મેં જુડ જાયે, ઐસા નહીં. અપની શક્તિ કી મર્યાદા દેખે, દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ કિતના હૈ, મેરા સામર્થ્ય કિતના હૈ, મેં સમતા કિતની રખ સકતા હૂં, ઇતના ત્યાગ હો તો ભી મુજે આકુલતા ન હો, (ઉસ કે અનુરૂપ) પરિગ્રહ કા પરિમાણ કરે.

મુમુક્ષુ :- સંભાલ સકતા હૈ.

ઉત્તર :- કૌન સંભાલ સકતા હૈ ? ધૂલ. ... વહ તો સમ્યગ્દર્શન મેં માનતે હૈં કિ, એક પાઈ ભી મેં રખ નહીં સકતા, વહ તો જડ હૈ. પરપદાર્થ કી મેં રક્ષા કરતા હૂં યા વ્યાજ ઉત્પન્ન કરકે વ્યવસ્થા કર સકતા હૂં વહ બાત તો માનતે હી નહીં. વહ તો મિથ્યાદષ્ટિ માને કિ, જડ કી અવસ્થા મેં કર સકતા હૂં, વહ તો હૈ હી નહીં. પરંતુ પર કે ત્યાગ મેં મેરા રાગ ઇતના ત્યાગ કરતા હૂં કિ, મેરી મર્યાદા મેં ઇતના પરિમાણ કર સકતા હૂં, વિશેષ નહીં. ઇતના ચારિત્ર મેં રાગ કા અભાવ કરતે હૈં. પર કે એક રજકણ કી ક્રિયા ભી કર સકતા હૂં, ઐસા માને તો પરદ્રવ્ય કી ક્રિયા કરનેવાલા કર્તા મિથ્યાદષ્ટિ હુઆ. સમજ મેં આયા ?

જૈસે ઈશ્વરકર્તા પરદ્રવ્ય કા, જગત કા કર્તા હૈ, ઐસા કહતે હૈં, વૈસે યહ જૈન નામ ધારણ કરકે જડ કી પર્યાય (મેં કરતા હૂં ઐસા માનતા હૈ). પરમાણુ સ્વતંત્ર પદાર્થ હૈ. એક-એક પરમાણુ મેં અનંત ગુણ હૈ. અનંત ગુણ કી એક સમય મેં અનંતી પર્યાય હોતી હૈ. અનંતી પર્યાય ઉસકે પરમાણુ કા કાર્ય હૈ. વહ કાર્ય ક્યા આત્મા કર સકે ? સમજ મેં આયા ? સમ્યગ્દર્શન હુઆ તબ સે ઉસે ભાન હુઆ હૈ. નહિ, જગત કે સબ પદાર્થ અપની પર્યાય પ્રવાહ સે ચલતે હૈં, મેં ઉસકા કર્તા-હર્તા નહીં. આહા..હા....!

મુમુક્ષુ :- ... માપ કરતે હે.

ઉત્તર :- નહીં, નહીં. પહલે સે હી વ્રત લેતે વક્ત માપ કરતે હેં કિ, મેં ઇતના ત્યાગ કર સકતા હૂં. મુજે પાંચ હજાર યા દસ હજાર હો, ઇતની મેરી મમતા છૂટતી નહીં. ઇતના પરિમાણ કરે. એકદમ છોડકર કુછ નહીં રખે ઔર ફિર આકુલતા ઉત્પન્ન હો, એસા નહીં કરતે. સમ્યગ્દષ્ટિ વિવેકી હૈ. સમ્યગ્દર્શન હુઆ હૈ, આત્મા કા ભાન (હુઆ હૈ), વિવેક સે કામ લેતા હૈ. હઠ સે કામ નહીં લેતા. અજ્ઞાની તો હઠ સે એકદમ (કહતા હૈ), છોડ દો..! ક્યા છોડે ? વસ્તુ કિ સ્થિતિ કે ભાન બિના ક્યા છોડે ? આગ્રહ હુઆ હૈ, આગ્રહ મેં છોડ દિયા. મૈને એસા છોડ દિયા. સમજ મેં આયા ?

‘મર્યાદિત રખના પરિગ્રહપરિમાણાશુવ્રત હૈ. દસ દિશાઓં મેં જાને-આને કી મર્યાદા રખકર...’ દસ દિશા મેં મર્યાદા કરે. આજીવન. ઇસમેં આજીવન કી હૈ. રોજ કી આતી હૈ. ઇતની મમતા કમ કરે. મુજે ઇતને સે બાહર નહીં જાના. પાંચસો જોજન, હજાર જોજન.. સારી જિંદગી, હાં ! ‘આને-જાને કી મર્યાદા રખકર ઉસ સીમા કા ઉલ્લંઘન ન કરના.’ જો મર્યાદા બાંધી હૈ ઉસકી મર્યાદા કા ઉલ્લંઘન નહીં કરના. ઇતની હદ મેં ઉસે રહના, એસા વિકલ્પ (આતા હૈ) ઉસકો છઠ્ઠા દેશવ્રત કહતે હેં. દેખો ! ભાવાર્થ હૈ.

ભાવાર્થ :- ‘જન સમુદાય કે લિયે જહાં રોક ન હો તથા કિસી વિશેષ વ્યક્તિ કા સ્વામિત્વ ન હો-એસી પાની તથા મિટ્ટી જૈસી વસ્તુ કે અતિરિક્ત પરાયી વસ્તુ (જિસ પર અપના સ્વામિત્વ ન હો) ઉસકે સ્વામી કે દિયે બિના ન લેના...’ સ્વામી કી આજ્ઞા બિના ન લે. ‘(તથા ઉઠાકર દૂસરે કો ન દેના)...’ હો કિસી કી ચીજ ઔર ઉઠાકર કિસી કો નહીં દેતા. ‘ઉસે અચૌર્યાશુવ્રત કહતે હેં. અપની વિવાહિત સ્ત્રી કે સિવા અન્ય સર્વ સ્ત્રીયોં સે વિરક્ત રહના સો બ્રહ્મચર્યાશુવ્રત હૈ. (પુરુષ કો ચાહિયે કિ અન્ય સ્ત્રીયોં કો માતા, બહિન ઔર પુત્રી સમાન માને, તથા સ્ત્રી કો ચાહિયે કિ અપને સ્વામી કે અતિરિક્ત અન્ય પુરુષોં કો પિતા, ભાઈ તથા પુત્ર સમાન સમજે.’ પંચમ ગુણસ્થાન.. ઓ..હો..હો...!

‘સીતાજી’ કહતે હેં કિ, મેરે સ્વપ્ન મેં ‘રામ’ કે અલાવા દૂસરા કોઈ આયા હો

અગ્નિ જલા દો. ‘રામચંદ્રજી’ કહતે હૈં, ગિરના પડેગા. અગ્નિ જલતી હૈ. અરે...! અગ્નિ ‘રામ’ કે અલાવા મેરે સંકલ્પ મેં, વિકલ્પ મેં કોઈ દૂસરા પતિ આયા હો તો જલા દેના. ધ્યાન રખના, યદિ દૂસરા પતિ નહીં આયા ઔર જલા દિયા તો ધર્મ કી ઇજજત જાયેગી. હમારે હૃદય મેં ‘રામ’ કે અલાવા દૂસરા (કોઈ) હૈ નહીં. પુણ્ય થા, અનુકૂલ પુણ્ય થા તો હો ગયા. (પુણ્ય ન હો તો) જલ ભી જાયે. સમજ મેં આયા ? એસા બ્રહ્મચર્યાશ્રુત મેં સ્ત્રી ભી અપને મેં દઢ હૈ. પુરુષ ભી અપને બ્રહ્મચર્યવ્રત મેં (દઢ હૈ).

‘સુદર્શન’ શેઠ નહીં આતે હૈં ? ‘સુદર્શન’ શેઠ. રાની બુલાતી હૈ. (કહતે હૈં), માતા ! મૈં પુરુષ નહીં. આહા...હા...! મૈં આત્મા હૂં, મૈં શ્રાવક હૂં, મેરે દૂસરી સ્ત્રી ન હો, પ્રાણ જાય (તો ભી) ન હો. આહા...! સમજ મેં આયા ? એસા અંતર દષ્ટિ કા અનુભવ, સમ્યગ્દર્શન હૈ, ઇસકે અલાવા દૂસરે કષાય કા અભાવ (હૈ). પરસ્ત્રી કા ત્યાગ, ત્યાગ (હૈ). સપને મેં ભી હમે પરસ્ત્રી ન હો. સપને મેં ન હો. સમજ મેં આયા ? સજજન કિસકો કહે ? આહા...હા...! આહા...હા...!

‘અપની શક્તિ ઔર યોગ્યતા કા ધ્યાન રખર જીવનપર્યંત કે લિયે ધન-ધાન્યાદિ બાહ્ય-પરિગ્રહ કા પરિમાણ (મર્યાદા) બાંધકર ઉસસે અધિક કી ઇચ્છા ન કરે ઉસે પરિગ્રહપરિમાણાશ્રુત કહતે હૈં.’ ઉસકા નીચે સ્પષ્ટીકરણ દિયા હૈ. ‘નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાનપૂર્વક પ્રથમ દો કષાયોં કા અભાવ હુઆ હો ઉસ જીવ કો સચ્ચે અશ્રુવ્રત હોતે હૈં. જિસે નિશ્ચયસમ્યગ્દર્શન ન હો ઉસકે...’ નહીં હોતે હૈં. યહ બાત પહલે આ ગઈ હૈ. ‘દસોં દિશાઓં મેં આને-જાને કી મર્યાદા નિશ્ચિત કરકે જીવનપર્યંત...’ આજીવન ‘ઉસકા ઉલ્લંઘન ન કરના સો દિગ્વ્રત હૈ. દિશાઓં કી મર્યાદા નિશ્ચિત કી જાતી હૈ ઇસલિયે ઉસે દિગ્વ્રત કહા જાતા હૈ.’ દિગ-દિશા, મર્યાદા કરે. ઉસકા નામ ઇંદ્રા વ્રત કહતે હૈં. દૂસરા દેશાવગાશિક વ્રત આયેગા.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

